

FRANCESC CABANA

"25 ANYS DE LLIBERTAT, AUTONOMIA I CENTRALISME.
Una visió econòmica, 1976-2000"
Editorial Pòrtic (Barcelona, 2002)

Francesc Cabana completa, amb aquesta crònica que revisa el darrer quart del segle XX, la visió que el seu llibre "37 anys de franquisme a Catalunya" va proporcionar sobre l'economia catalana. Es tracta, sens dubte, d'una de les obres de referència que s'hauran de tenir presents a l'hora de fer balanços al voltant dels actius i dels passius amb què Catalunya ha arribat al tombant de segle. Així, l'autor ofereix un relat detallat de l'evolució dels diferents sectors productius a Catalunya, tot explicant en molts casos els orígens de les empreses i la seva evolució en el temps. Les cites de noms i de fets rellevants són minucioses i precises, fins al punt de bastir un text rigorós de quatre-centes pàgines que és, però, de lectura amena mercès a un català àgil i planer.

Pel que fa a l'estructura del llibre, cadascun dels anys de 1976 al 2000 compta amb un capítol, els quals comencen sempre amb una breu descripció del marc polític i de la conjuntura econòmica mundial, europea, espanyola i catalana. També és un element comú a tots els anys la presentació d'una petita ressenya biogràfica al voltant d'un personatge català que hagués destacat, per algun fet rellevant en el món polític, industrial o financer, en l'any en qüestió.

Si hagués de resumir en una sola paraula la sensació que m'ha provocat la lectura d'aquest llibre, i que fes referència a un diagnòstic sobre l'estat actual de l'economia catalana que el llibre desprèn, aquest mot seria el següent: paradoxa. Paradoxa en tant que "enunciat o raonament que porta a dues conclusions mútuament contradictòries, però que de cap de les quals hom no en pot prescindir". Aquesta sensació fa referència a la diagnosi esmentada, en tant que direcció resultant de la confluència d'una gran quantitat de vectors tan múltiples com contraposats.

Alguns exemples que emanen del text: 1.- Essent Catalunya l'àrea més industrialitzada d'Espanya, un banc català (el Sabadell) i un banc gestionat per catalans (el Popular) són els únics bancs de l'Estat espanyol que no han tingut carteres d'accions industrials. 2.- Disposant Catalunya de tantes caixes d'estalvi (que capten més de 2/3 del mercat català de dipòsits, un cas insòlit a Europa), és l'estalvi privat espanyol en períodes d'expansió econòmica el que finança la inversió industrial de les empreses catalanes (en esmerçar les nostres caixes l'estalvi dels catalans principalment en empreses del sector terciari i en deute públic). 3.- Essent Catalunya un país estalviador, els nostres recursos troben poca aplicació a casa nostra, en abocar les nostres caixes més d'un 99% de les compres de deute públic a l'Estat espanyol i

menys d'un 1% a deute de la Generalitat (la qual, després, s'ha d'endeutar als mercats internacionals). 4.- Tot i que Catalunya ha crescut econòmicament com mai a la història en aquests darrers anys i que disposa d'una autonomia com no ha tingut en segles, del llibre es desprèn la sensació de que mai com ara no ha estat (i no serà) tant important que els catalans puguin controlar i decidir des de Catalunya mateixa sobre la totalitat dels seus propis recursos: hi ha un risc real d'estancament i de declivi econòmic, a una generació vista, que pot venir per causa de la gestió que es fa dels impostos que Catalunya genera, si l'Estat que els recapta no atén amb prou suficiència i diligència les necessitats d'infraestructures, de formació i d'inversió que necessita de manera creixent la nostra economia (risc en tant que amenaça de no poder seguir desplegant tot el potencial i tota la capacitat de creació de riquesa com fins ara).

Pel que fa a aquest darrer punt, l'autor se sorprèn gratament de com, després d'una crisi econòmica ferotge, que devastà en el període 1974-1984 sectors industrials sencers i que destruï empreses centenàries, l'economia catalana creixerà en els darrers quinze anys de segle com mai no ho havia fet en tota la seva història. Certament, Catalunya presenta en el període 1985-2000 les taxes més altes del sud d'Europa pel que fa al creixement de les variables decisives d'una economia moderna (activitat, ocupació, competitivitat i internacionalització): així, Catalunya assolí l'any 1998 el 12è lloc entre les 206 regions NUTS-2 de la UE en producció de béns i serveis i el 5è lloc entre les regions exportadores més dinàmiques de tota la UE. En aquest sentit, la ràtio exportacions/PIB és el millor test de qualitat de qualsevol economia: a Catalunya, l'any 2000 se situà en un 44%, superior al de potències com Alemanya o Itàlia. Tanmateix, l'any 2000 un 30% de la producció catalana es vengué a Catalunya, un 37% a la resta d'Espanya i un 33% a l'exterior, mostrant les exportacions en el període 1995-2000 unes taxes de creixement en termes reals del 15 al 20% anuals (de mantenir-se aquestes taxes en els propers anys, les exportacions superaran aviat les vendes al que històricament ha estat el principal mercat de les empreses catalanes).

De fet, si es mantingués el ritme de creixement anual, l'any 2005 s'hauria duplicat, en moneda constant, la producció de riquesa a Catalunya de l'any 1985: un fet que ningú no podia ni somniar quan el nostre país ingressà a la CEE l'any 1986, amb un teixit productiu antiquat i devastat per la crisi, i en un mercat espanyol tancat, protegit i pobre. I tot això s'ha aconseguit: a) sense les faraòniques inversions efectuades a les regions que ostenten la capitalitat (Île-de-France, Madrid, Lazio, Lisboa); b) sense els abundosos ajuts que reben les regions endarrerides europees (Còrsega, Calàbria, Algarve, Andalusia); c) tot aportant anualment voluminoses transferències fiscals cap a la resta de l'Estat; i d) tot generant capacitat de financiació exterior (gràcies al turisme i a les exportacions) que han fet autèntiques meravelles a Espanya: la contribució catalana al creixement de Madrid i al de les comunitats autònomes endarrerides mai no ha estat tant determinant com en aquest final segle.

Ara bé, paral·lelament a tot aquest procés de creixement (i que porta a confirmar que, efectivament, mai no s'ha viscut tant bé a Catalunya com ara), el llibre descriu també la imparable pèrdua de poder econòmic i de decisió dels catalans sobre les empreses que produeixen a Catalunya. La famosa expressió "pèrdua de pes" no és, per tant, un problema de desenvolupament, sinó de poder: és a dir, una qüestió situada en el terreny de la política. I en aquest terreny s'ha avançat ben poc, perquè tot i la democràcia i l'autonomia, el centralisme d'Estat és encara innegable i incontestable en sectors regulats (com ara els serveis financers i les telecomunicacions). És més, el centralisme d'Estat és fins i tot creixent, atès que mai com ara l'Estat-nació espanyol modern, tot i la integració europea per dalt i la descentralització autonòmica i local per baix, no ha estat mai tant potent, eficient, informatitzat, efectiu i decisiu en les seves regulacions i actuacions, i sobre com aquestes condicionen i condicionaran la realitat econòmica futura.

En aquest sentit, Francesc Cabana destaca com la pèrdua de control esmentada és motivada moltes vegades per una incapacitat de les pròpies empreses familiars catalanes per a encarar la seva ampliació de dimensió i de capital, que implica en molts casos compartir o cedir la gestió i la propietat de l'empresa (un exemple: detergents Camps, 1989). Però també en altres ocasions l'autor critica la passivitat del sector públic espanyol, que no mourà peça per a evitar les adquisicions fàcils d'empreses del país per part de multinacionals estrangeres (línia blanca d'electrodomèstics: cas Corberó); o bé, quan subvencionarà empreses públiques amb pèrdues fora de Catalunya enfront de les empreses catalanes, tot continuant encara als anys 80 el famós procés de "dislocación" industrial franquista (com ara el cas de les tèxtils andaluses Intelhorce i Hytasa). Una frase de l'autor, que apareix malauradament diverses vegades en diversos anys, resumeix aquesta passivitat i/o incapacitat del sector públic espanyol: "els ajuts de l'Estat a Catalunya van més aviat destinats a desactivar protestes sindicals que a reactivar sectors productius empresarials".

Així, la crònica d'aquests 25 anys a Catalunya són un exemple de com a cada bugada del poder s'ha perdut algun llençol empresarial: als anys 80 i 90, les modificacions inspirades des de l'Estat espanyol dels mapes bancari, elèctric, industrial i energètic han acabat sempre amb les empreses catalanes controlades per empreses de fora (pensem, per exemple, en els casos de Banca Catalana, FECSA i Gas Natural, tot i que aquesta ha tornat recentment a l'òrbita de la Caixa de resultes de la crisi argentina de Respol). D'aquesta manera, per exemple, els efectes que sobre el subconscient de l'empresari català han deixat aquestes actuacions explicarien les extremes precaucions que ha hagut de prendre el Banc de Sabadell en la seva sortida a borsa i en el seu procés d'expansió: no és com ara el Banc de Santander, que alegrement i periòdicament es llença a créixer a Sud Amèrica amb la total certesa de que, si van mal dades, l'Estat espanyol no el deixarà caure a les mans d'un banc estranger, com va passar el 1982 i com pot passar ara (per cert, una passa

en fals de "la Caixa" o del Sabadell pot ser aprofitada per a regalar-les a preu de saldo al banc espanyol de torn més afí al govern del moment?).

"Un model de desenvolupament basat només en pimes i sense grans empreses és un model coix" i "això de ser espanyols ens resulta molt car". Aquestes dues frases de Xavier Sala-i-Martin sintetitzen els dos eixos principals del llibre de Francesc Cabana i il·lustren l'estat d'ànim de l'autor, de satisfacció per l'exceptional creixement passat i de preocupació pels colls d'ampolla actuals que amenacen el futur. Ja que, ¿aquest miracle econòmic català dels darrers quinze anys, tindrà continuïtat en un context globalitzat en què la competitivitat (infraestructures, inversió en R+D i en capital humà) d'una economia està més determinada que mai per la complicitat incondicional del sector públic del país i pels seus voluminosos, creixents i imprescindibles recursos? Amb l'actual autonomia política, ¿serà capaç l'economia catalana de generar aquelles multinacionals que, a l'estil de les que hi ha en altres països petits europeus, puguin competir amb èxit en els nous mercats globals i situar Catalunya en el mapa mundial, per ser centre de decisió econòmica en alguns sectors productius?

Ramon Tremosa i Balcells